

KAITSEMINISTEERIUM

RIIGIKAITSE RAHASTAMINE

Eesti kaitse-eelarve suurus, jagunemine ja võrdlus teiste riikidega

RIIGIKAITSE RAHASTAMINE

Eesti kaitse-eelarve suurus, jagunemine ja võrdlus teiste riikidega

KOOSTANUD

Kaitseministeerium

KEELETOIMETAJA

Kairi Vihman

KUJUNDUS

Meelis Piller

Tallinn 2014

Hea lugeja!

Eesti vabariik on alates iseseisvuse taastamisest pööranud suurt tähelepanu Eesti riigikaitse ja kaitsevõime arendamisele. Selleks on meid sundinud keeruline geopoliitiline asukoht NATO ja Euroopa Liidu idapiiril ning meie valus ajalooline kogemus rasketest tagajärgedest ja kaotustest, mis kaasnesid Eesti iseseisvuse hävimisega Teise maailmasõja tules.

Kaitsevõime arendamise lahutamatu osa on riigikaitse piisav ja stabiilne rahastamine, sest pelgalt Eesti rahva suurest kaitsetahtest ning kaitseväelaste vaprustest ja ennastsalgavusest ei piisa relvastuse ja varustuse hankimiseks, kasarmute ehitamiseks või kõrgel tasemel väljaõppe läbiviimiseks. Seetõttu on Eesti viimasel 15 aastal pidevalt suurendanud oma kaitse-eelarvet ning jõudnud 2012. aastal 2% tasemeni Eesti sisemajanduse kogutoodangust.

Kuigi kogu Eesti iga-aastasest riigieelarvest moodustavad kaitsekulud vaid vähem kui 5%, on siiski tegu tõsiseltvõetavate summadega ning Eesti elanikel on õigus teada, kuidas kaitse-eelarvet kasutatakse. Seetõttu annabki käesolev trükis ülevaate Eesti kaitse-eelarve jagunemisest erinevate kululiikide vahel ning nende kulude omavahelistest seostest. Lahti on seletatud asjaolu, et NATO soovituslik 2% SKT-st ei ole lihtsalt maagiline üldine number, vaid tegu on optimaalse summaga, mida on vaja kogu riigikaitse pidevaks arenguks.

*Head lugemist soovides
koostajad*

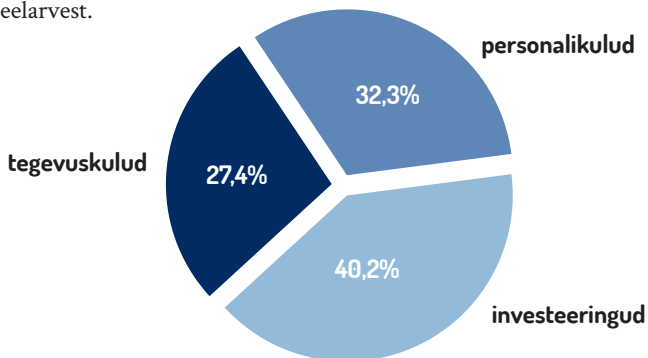
Tasakaal kaitse-eelarve kululiikide vahel

Kõikide riikide kaitse-eelarved koosnevad traditsiooniliselt kolmest peamisest kululiigist:

- Personalikulud ehk raha, mis kulub kaitsevaldkonnas töötavate inimeste töötasuks – tegevväelaste ja tsiviilametnike palgad, ajateenijate ja asendusteenistuslaste toetused, õppekogunemisele kutsutavate reservväelaste toetused ning erru läinud kaitseväelaste pensionid.
- Majandamiskulud ehk raha, mis kulub peamiselt Kaitseväe ja Kaitseliidu igapäevasele tegevusele – õppustel kulutatav kütus ja laskemoon, toitlustamine, rahvusvahelistele sõjalistele operatsioonidele ja õppustele kuluvad summad, väeosade kütte- ja elektrikulud, relvastuse ning tehnika remont ja hooldus jne.
- Investeeringukulud ehk raha, mille eest hangitakse ja moderniseeritakse kaitseväelaste relvastust ja varustust ning rajatakse kaitseväe tegevuse toetamiseks vajalikku taristut – kasarmuid, staabihooneid, ladusid, harjutusväljasisid ja lasketiire.

Kõik kolm kululiiki on sõjalise riigikaitse normaalseks tegevuseks võrdselt olulised – ilma personalikuludeta pole võimalik palgal hoida professionaalseid tegevväelasi ja nende tegevust toetavaid ametnikke; ilma investeeringukuludeta pole võimalik hankida kaitseväelastele moodsat relvastust ja varustust ning ilma majandamiskuludeta ei toimu väljaõpet, sest kaitseväelased istuvad kasarmutes ning varustus seisab ladudes.

Hästi tasakaalustatuks peetakse kaitse-eelarveid, kus kõik kolm peamist kululiiki on enam-vähem võrdse suurusega ning moodustavad igapäevselt kaitse-eelarvest umbes kolmandiku. Selles mõttes on Eesti 2014. aasta kaitse-eelarve üks Euroopa tasakaalustatumaid: kõik personaliga seotud kulud moodustasid kokku 32,3%, hank- ja investeeringukulud kokku 40,2% ning tegevus- jm kulud kokku 27,4% kogu kaitse-eelarvest.

Eesti kaitse-eelarve jagunemine kolme peamise kululiigi vahel 2014. aastal. ALLIKAS: KAITSEMINISTEERIUM

Eesti kaitse-eelarve praegu

Eesti 2014. aasta kaitse-eelarve on 384 miljonit eurot, mis moodustab 2% sise- majanduse kogutoodangust ning 4,4% kogu Eesti 2014. aasta riigieelarvest.

2014. aasta kaitse-eelarvest 94,7 miljonit eurot ehk 24,6% moodustavad personalikulud, mis kuuluvad kaitsevaldkonna tegevvälaliste ja ametnike töötasudeks.

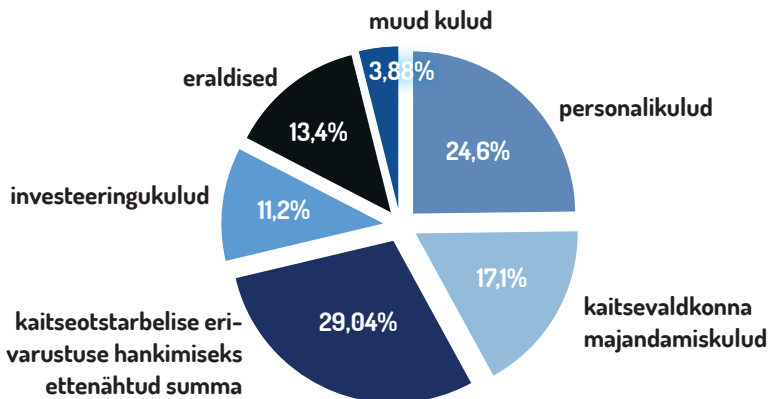
67,9 eurot ehk 17,1% moodustavad kaitsevaldkonna majandamiskulud, mis on eelkõige Kaitseväge igapäevase tegevuse ja väljaõppe tagamiseks tehtavad kulutused – sõidukite kütus, väljaõppekulud, kaitsevälaliste toitlustamine, linnakute ülalpidamiseks tehtavad kulud.

Suurima osa, 111,5 miljonit eurot ehk 29,04% moodustab eelarvest kaitseots- tarbelise erivarustuse hankimiseks ettenähtud summa. Selle raha eest hangitakse Kaitsevæele uut relvastust ja varustust, alustades üksiksõiduri vormiriietuse ja rak- mete, lõpetades veokite, soomustransportööride, radarite ja laskemoonaga.

43,1 miljonit eurot ehk 11,2% kaitse-eelarvest moodustavad investeeringukulud, millest lõviosa hõlmavad endast uute kasarmute ja ladude ehitamiseks ning harju- tusväljade arendamiseks plaanitud summad.

51,7 miljonit eurot ehk 13,4% kogu kaitse-eelarvest moodustavad eraldised, mil- le hulka kuulub Kaitseleidule kui avalik-õiguslikule vabatahtlikule riigikaitseorgani- satsioonile tehtav eraldis, aga ka erukaitsevälaliste pensionid ja ajateenijate toetused ning NATO ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud.

14,9 miljonit eurot ehk 3,88% kaitse-eelarvest moodustavad muud kulud, mis sisaldab endas julgeolekuasutuse Teabeameti eelarve.

Eesti kaitse-eelarve jagunemine vastavalt Eesti riigieelarve seadusele. ALLIKAS: EESTI 2014. A RIIGIEELARVE

Kuhu kulub Eesti kaitse-eelarvest enim raha

Eesti 2014. aasta kaitse-eelarve suurim eraldiseisev kululiik on kaitsetarbelise erivarustuse hanked, millele kulub 111,5 miljonit eurot ehk 29,04% kaitse-eelarvest. Koos taristu- jm investeeringuteks plaanitud 43,1 miljoni euroga moodustavad need üle 40% Eesti kaitse-eelarvest, millega kuulub Eesti kaitse-eelarve Euroopa jätkusuutlikumate ja eesrindlikumate hulka.

Suurim osa 2014. aastal varustusehanketeks ettenähtud eelarvest kulub Kaitseväe reservüksuste sõjaaja varustuse ja varude hankimiseks, milleks hangitakse kokku ligi 45 miljoni euro eest sideseadmeid, veokeid jt ravisõidukeid, laskemoona, pioneerivarustust, öövaatlusseadmeid, suurtükiväe- ja miinipildujaüksuste tulejuhtimisvarustust, kaitsevälaste vormiriideid, rakmeid, kuulikindlaid veste jpm.

Enam kui 13 miljonit eurot kasutatakse 2014. aastal Kaitseväe rahuaegse väljaõppetegevuse tagamiseks vajaliku laskemoona, tankitõrjeraketite, vormiriide ja lõhkemoona soetamiseks ning ligi kolm miljonit eurot kulub Kaitseliidu maakaitseüksustele varustuse hankimiseks.

Suurimad ühekordsed kulud 2014. aasta hankeplaanis – mõlema hanke puhul üle 6 miljoni euro – on 2009. aastal sõlmitud keskmaadararite Ground Master 403 hankelepingu ning 2010. aastal sõlmitud soomustransportööride SISU XA-188 graafikujärgseteks osamakseteks. Samuti jätkuvad väiksemas mahus hanked Ämari lennubaasi varustamiseks vajalike navigatsiooniseadmete jm varustusega.

Ligi 14 miljonit eurot kulub 2014. aastal Kaitseväe olemasolevate kerge- ja raske- relvade, sõidukite jm varustuse plaanipärasteks remondi- ja hooldustöödeks.

Kui palju Eesti maksumaksja selle eest maksab

2012. aastal, kui Eesti kaitse-eelarve jõudis esmakordselt tasemele 2% sisemajanduse kogutoodangust, oli Eesti kaitse-eelarve suurus 339,8 miljonit eurot, mis iga Eesti elaniku peale ära jagatuna tegi 254 eurot. Kaitsekulutusi on tihti võrreldud ka kindlustusmaksega ning huvitaval kombel maksis keskmine Eesti elanik samal aastal erinevateks kindlustuskuludeks peaaegu sama suure summa – 224 eurot.

Mida maksumaksja selle eest saab

Eesti 2014. aasta 384 miljoni euro suuruse kaitse-eelarve eest saab Eesti maksumaksja korras ja hästi hoitud riigikaitse, mis suudab läbi viia nii rutiinset iga-aastast väljaõpet kui ka arenda. Ühe aasta jooksul tagab Eesti kaitse-eelarve tasemel 2% sisemajanduse kogutoodangust:

- üle 3000 hästi väljaõpetatud ja professionaalse tegevväelase, kes õpetavad välja ajateenijaid ja kaitseliitlasi, osalevad välismissioonidel, hoiavad käigus Ämari lennubaasi ning teenivad kaitseväge juhtimiseks vajalikes staapides;
- üle 3000 ajateenija, kellel on tänapäevane varustus ja korralikud elutingimused ning kes saavad tasemel väljaõppe kaitseväge sõjaaja-üksuste moodustamiseks;
- üle 3000 õppekogunemistel osaleva reservväelase, kelle oskusi värskendatakse regulaarselt;

- üle 20 000 kaitseliitlase, naiskodukaitsja, kodutütre ja noorkotka, kes moodustavad kogu Eestit katva turvavaiba;
- moodsa Ämari lennubaasi, mis on võimeline vastu võtma liitlaste hävitus- ja transpordilennukeid;
- nüüdisaegsetest aktiiv- ja passiivradaritest koosneva õhuväe radarivõrgu, mis suudab kontrollida kogu Eesti ja Eestit ümbritsevat õhuruumi;
- kolmest miinijahtijast ja ühest staabi- ja toetuslaevast koosneva mereväe, mis puhastab Eesti merealasiid miinidest ja osaleb edukalt rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel;
- välismissioonid Afganistanis, Aafrikas ja Balkani poolsaarel, millega tagatakse rahu ja stabiilsust ning mis tugevdavad Eesti rahvusvahelist positsiooni;
- viis uut ja tänapäevast kasarmut Ämaris, Võrus, Jõhvis ja Tallinnas, et kõikidel ajateenijatel oleksid tänapäevased elutingimused;
- pidevalt suureneva kaitseväge soomuki- ja veokipargi, et tagada kaitseväelastele vajalikud transpordivahendid.

Eesti kaitse-eelarve kujunemine 20 aasta jooksul

Eesti riigikaitse taasloomine 1990. aastate alguses algas sisuliselt nullist – praktiliselt tühja koha peale tuli luua ja sellele käivitada nii ajateenijate kui ka ohvitseride ja allohvitseride väljaõppesüsteem, kohandada Nõukogude armeest maha jäänud kehvast seisukorras kasarmud Eesti Kaitseväge tingimustele sobilikuks ning alustada Kaitseväge esimeste üksuste hädapärast relvastamist ja varustamist.

Noore Eesti riigi rahaline kitsikus peegeldus ka 1990. aastate üsna väikestes kaitse-eelarvetes – kuni aastakümne lõpuni moodustasid iga-aastased kaitse-eelarved vaid nappi ühe protsendi sisemajanduse kogutoodangust. Selle n-ö süsteemi käivitamise peale kulusid suures osas ka 1990. aastate napid kaitse-eelarved, mis tähendas, et raha kaitseväelastele korraliku relvastuse ja varustuse hankimiseks ning Kaitseväge linnakute ja harjutusväljade arendamiseks nappis.

Seetõttu suutis Eesti 1990. aastatel läbi viia vaid ühe suurema uue relvastuse ja varustuse hanke, ostes Iisraelist peamiselt käsituli relvi jm peamiselt kergemast varustusest, millega said hädapärast varustatud Kaitseväge toonased kergejalaväeüksused. Kuigi Iisraeli relvahankega sai Eesti kaitseväge väga hea hinna ja kvaliteedi suhtega varustust ning hankel oli Eesti jaoks väga soodne ja pikaajaline maksegraafik, tähendasid 1990. aastate väikesed kaitse-eelarved seda, et suurem osa uue varustuse hangeteks ettenähtud raha kulus Iisraeli relvahanke graafikujärgseteks makseteks ning muu relvastuse- ja varustuse osas pidi Eesti jääma lootma lääneriikidelt sõjalise abi korras saadud vanale ja kasutatud varustusele.

Samuti tähendasid 1990. aastate väikesed kaitse-eelarved seda, et infrastruktuuri vallas jätkus raha peamiselt vaid olemasolevate linnakute ja kasarmute hädapäraseks

remondiks. Täiesti uute ja Eesti Kaitseväe vajadustele vastavate kasarmute, staabihoonete, laokomplekside ja harjutusväljade ehitamiseks raha praktiliselt ei olnud.

Riigikaitse rahastamise vallas hakkas olukord muutuma alles 2000. aastate esimese poole. Alates 1999. aastast on kõik ametisse astunud valitsused seadnud eesmärgiks Eesti kaitsekuude järkjärgulise tõstmise tasemele 2% sisemajanduse kogutoodangust, mis peegeldus ka 2000. aastate pidevalt suurenenud kaitse-eelarvetes.

Suurenenud kaitse-eelarved võimaldasid esmakordselt hakata läbi viima suuremaid uue relvastuse ja varustuse hankeid, kus Eesti ei pidanud enam rahulduma teiste riikide armust antud vananenud varustusega, vaid sai ise hakata valima ja hankima sõjavarustust, mis oli Eesti oludesse sobilik ja vajalik.

Seetõttu toimusid alates 2000. aastate esimesest poolest suurhanked, millega hakkas Eesti Kaitseväge saama tasemel relvastust ja varustust:

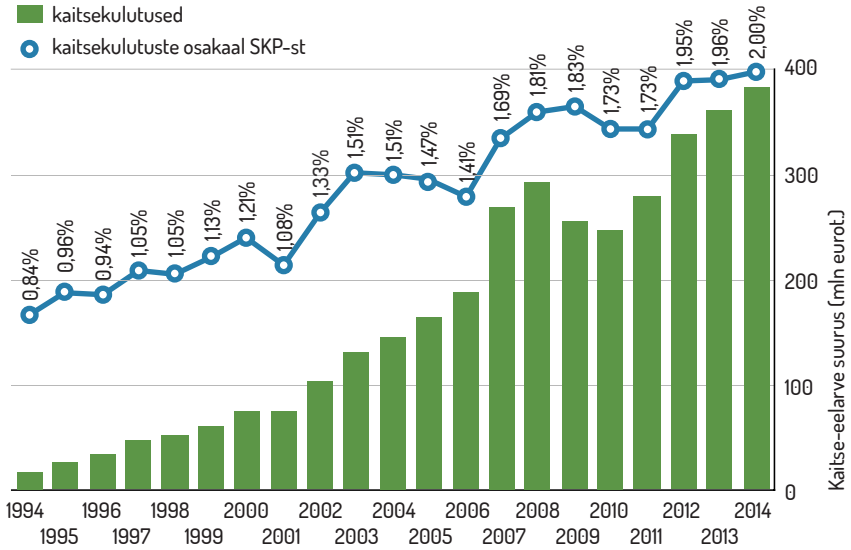
- tänapäevased soomustransportöörid SISU XA-180EST Soomest Scoutspataljoni võitlusvõime ja kaitstuse parandamiseks (2004);
- vähekasutatud veokid ja maasturid Saksamaalt ja Hollandist Kaitseväge ja Kaitseliidu üksuste varustamiseks ajakohaste liiklusvahenditega (alates 2004. aastast);
- uued keskmaaradarid USA-st (2003) ning Prantsusmaalt (2009) Eesti õhuseirevõime arendamiseks;
- tänapäevased ja vähekasutatud tankitõrjeraketisüsteemid Milan Saksamaalt Kaitseväge tankitõrjevõime tugevdamiseks (2002–2003);
- tänapäevased ja vähekasutatud haubitsad Saksamaalt (2003) ja Soomest (2009) Kaitseväge kaudtulevõime parandamiseks;
- tänapäevased miinijahtijad Ühendkuningriigist (2006) mereväe amortiseerunud laevade väljavahetamiseks ja miinijahtimisvõime arendamiseks;
- õhutõrjeraketisüsteem Mistral (2007) maaväe üksuste õhutõrjevõime tugevdamiseks;
- tänapäevased soomustransportöörid SISU XA-188 Hollandist (2010) ajateenijatest formeeritava jalaväepataljoni soomustamiseks lisaks elukutselisele Scoutspataljonile;
- uued püstolid Heckler&Koch USP Saksamaalt (2006);
- uued täpsuspüssid Soomest ja Prantsusmaalt (2007);
- tänapäevaste ja kodumaiste lahingurakmete, seljakottide jm isikliku varustuse hanked ajateenijatele, reservväelastele ja kaitsepolitseilastele (suures mahus alates 2000. aastate algusest).

Sama kehtib ka kaitseväelaste olme- ja väljaõppetingimusi toetava taristu kohta. 2000. aastate esimesel poolel alanud kaitse-eelarve järk-järguline tõstmine võimaldas suunata rohkem raha taristu arendamisse. 2000. aastatel sai seetõttu läbi viia terve hulk olulisi taristuhankeid, mis tagavad amortiseerunud nõukogudeaegsete kasarmute ja olematute harjutusalade asemel meie kaitseväelastele tänapäevased olme- ja väljaõppetingimused:

- pioneeri-, õhutõrje- ja suurtükiväepataljoni tarbeks Tapa uue linnaku ehitamine (alates 2000);
- tänapäevaste kasarmute ja tehnopargi rajamine Paldiskisse 1. jalaväebrigaadi tarbeks;
- kogu Kuperjanovi jalaväepataljoni Taara linnaku järk-järguline rekonstrueerimine ja uute kasarmute ehitamine (2000. aastad);
- uute kasarmute ja toetava infrastruktuuri arendamine Viru jalaväepataljoni linnakus Jõhvis (2000. aastate teine pool);
- mereväebaasi kaide rekonstrueerimine (2006–2007);
- Ämari lennubaasi põhjalik rekonstrueerimine (alates 2008. aastast);
- Kaitseväe harjutusväljade ja keskpõlvuugoni arendamine.

Esimene suur langus tabas Eesti kaitse-eelarvet 2009. aastal seoses ülemaailmse sügava majanduskriisiga. 2009. ja 2010. aastal pidid riigieelarve tasakaalus hoidmiseks märkimisväärseid kärpeid tegema praktiliselt kõik riigiasutused ning ka Kaitseministeeriumi valitsemisala ei olnud siin erand. 2009. ja 2010. aastal tehtud kärbetega vähenes kaitse-eelarve võrreldes 2008. aastaga pea 20%, mis oli seejuures üks suuremaid protsentuaalseid kärpeid Eesti riigiasutuste seas.

Seejuures tehti kärpeid eeldusega, et majanduskriis ja seetõttu ka riigieelarve vähenemine on ajutine, mistõttu otsustati mitte hakata sulgema väeosasid, koondama kaitseväelasi ja ametnikke ning vähendama ajateenijate arvu. Selle asemel vähendati kokku ligi 20% ulatuses kõikide kaitsevaldkonna teenistujate palkasid, investeerin-gute osas loobuti ajutiselt uute suurhangete sõlmimisest ning Kaitseväe laovarude täiendamisest. Samuti kasutati olulise ja ajutise kokkuhoiumeetmena ajateenijate väljaõppes paljuski mobilisatsioonivarudeks kogutud laskemoona jm varusid, sest see võimaldas säilitada olemasolevat väljaõppetaset. Samas oli aga tegu selgelt ajutise meetmega ning majanduskriisi möödudes ja kaitse-eelarve järkjärgulise taastu-mise korral tuli palju raha kulutada majandussurutise ajal „ära söödud” laovarude taastamiseks.

Eesti kaitse-eelarve kujunemine aastatel 1994 kuni 2014 nii absoluutsummadest (miljonid eurod) kui ka suhtena sisemajanduse kogutoodangusse. ALLIKAS: KAITSEMINISTEERIUM

Riigikaitse rahastamine ja pikaajaline planeerimine

Erinevalt paljudest teistest elualadest on sõjalise riigikaitse planeerimine ja arendamine pikaajaline tegevus, kus käegakatsutavate tulemuste saavutamiseks on vaja eelkõige stabiilsust. Näiteks kui praegu alustada kaitseväs soomusmanöövervõime väljaarendamist, siis reaalse tulemuseni ehk väljaõpetatud, täielikult relvastatud, varustatud ja toetava taristuga tagatud mehhaniseeritud üksusteni jõudmiseks kulub mitu aastat. Selleks oleks tarvis alustada näiteks soomukijuhtide, sihturite, meeskonnatülemate ja mehaanikute õpet esialgu välismaal ning seejärel jätkata laiemat väljaõpet ka kodumaal. Samuti tuleks alustada jalaväe lahingumasinate, pioneeri- ja õhutõrjemasinate jm toetavate sõidukite hankimist, samuti rajada selle tehnika ja vajamineva laskemoona jaoks laod ja hoiustamisplatsid ning harjutusalad ja polügoonid.

Seetõttu on uute sõjaliste võimete arenguks vaja pikemat perspektiivi kui vaid üks eelarveaasta. Vastasel juhul võivad juba varasemal perioodil tehtud investeeringud muutuda mõttetuteks, kui võimearenduse ajal muutuvad rahastamiseeldused ja kokkulepped kord suuremaks, kord väiksemaks, jättes juba algatatud programmi pooleli, sest ressursid kahanevad oluliselt. Seetõttu on 2% sisemajanduse kogutoodangust riigikaitsele eraldamine optimaalne suurus, mis lubab Eesti riigikaitset pikaajaliselt ja sisuliselt planeerida ning kokkuvõttes maksumaksja raha kõige efektiivsemalt kasutada.

Lisaks sõjaliste võimete arendamisele on ka hankelepingud uue relvastuse ja varustuse või taristu arendamiseks üldjuhul kolme kuni viie aasta pikkused. Seetõttu on ka hankeplaanide koostamisel vaja pikaajalist selgust kaitse-eelarve suuruse osas, et kaitsevaldkonnal oleks lepingupartnerite ees võimalik võtta pikaajalisi, tihti mitmeaastaseid kohustusi.

Eesti Kaitseväe uued suurvõimed

Vabariigi Valitsuse poolt 2013. aasta jaanuaris kinnitatud „Riigikaitse arengukava aastateks 2013–2022” kohaselt viiakse Kaitseväe võitlusvõime ja tulejõu suurendamiseks selle aastakümne jooksul läbi kolm suurt võimearendusprojekti: hangitakse jalaväe lahingumasinad, iseliikuvad suurtükid ning kolmanda põlvkonna tankitõrjeraketisüsteemid. Arengukava kohaselt on kõigi kolme suurhanke elluviimise eeldus, et kaitsekulud püsivad tasemel 2% sisemajanduse kogutoodangust.

Jalaväe lahingumasinate hankimine on osa Eesti kaitseväe soomusmanöövervõime väljaarendamisest, mis annaks meie sõduritele lahinguväljal parema tulejõu ja kaitstuse ning võimaldaks vajadusel korraldada ka pealetungioperatsioone avatud maastikul ehk manöövreid, milleks Eesti praegune, peamiselt kergelt soomustatud soomustranspordivõimel või soomustamata veoautodel liikuv kergejalavägi täielikult võimeline pole. Erinevalt praegu Eesti kaitseväe relvastuses olevatest kerge soomuskattega ratasoomukitest SISU on hangitavatel jalaväe lahingumasinate tunduvalt võimsam soomuskaitse, rataste asemel roomikud tagamaks parem liikuvus ning automaatkahur, millega on võimalik edukalt võidelda ka vastase soomumasinate vastu.

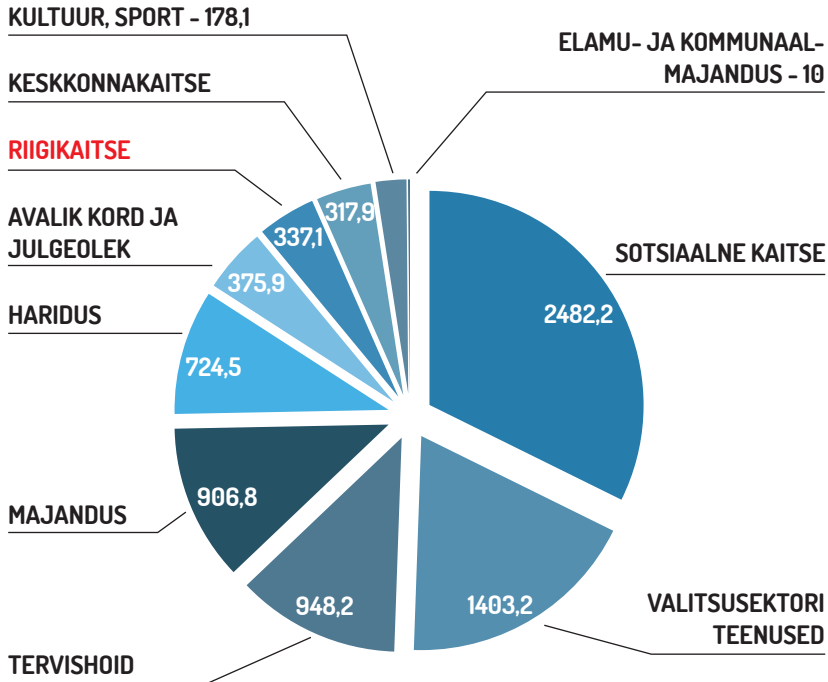
Iseliikuvate suurtükkide hankimisega tehtaks Eesti suurtükiväe arengus suur samm edasi ning ka iseliikuvad suurtükid on tegelikult osa kaitseväe soomusmanöövervõime arendamisest. Erinevalt Eesti kaitseväe praegustest, veoautode järel veetavatest haubitsatest on iseliikuvatel suurtükkidel pearelv algusest peale monteeritud kas ratastel või roomikutel veermikule ning ümbritsetud soomusega, mis parandab tunduvalt suurtüki ja tema meeskonna kaitstust vastase tule eest. Tänu suuremale liikuvusele ja laskekaugusele suudavad iseliikuvad suurtükid tunduvalt kiiremini pärast sihtmärkide avastamist tulejuhtide poolt asuda positsioonidele, avada tule ning pärast tuleööki laskepositsioonilt ka lahkuda, et vältida vastase vastu-suurtükiväetule alla jäämist.

Kolmanda põlvkonna tankitõrjeraketisüsteemid oleksid oluline täiendus Eesti kaitseväe praegusele tankitõrjevõimele, mis koosneb kõikide tasandite tankitõrjerelvadest – alates iga jalaväejaos relvastusse kuuluvatest tankitõrjelaskudest ja granaadiheitjatest lõpetades kõrgemate üksuste koosseisu kuuluvate teise põlvkonna tankitõrjeraketikompleksidega MILAN ja MAPATS. Uued, kolmanda põlvkonna tankitõrjeraketisüsteemid erinevad vanematest süsteemidest eelkõige selle poolest, et tegu on nn „lase ja unusta” süsteemidega, kus sihtur ei pea pärast raketi väljatulistamist raketi lennuteekonda kuni sihtmärgi tabamiseni pidevalt korrigeerima. Selle asemel lendab rakett automaatselt ilma inimesepoolse sekkumiseta sihtmärgi pihta

ning tankitõrjuja saab kohe pärast raketi väljatulistamist oma seniselt positsioonilt lahkuda.

Arengukava kohaselt on kõigi kolme suurhanke elluviimise eeldus, et kaitsekulud püsivad tasemel 2% sisemajanduse kogutoodangust.

Eesti kaitse-eelarve võrreldes ülejäänud riigieelarvega. ALLIKAS: MEIERAHA.EU

Eesti kaitse-eelarve võrreldes ülejäänud riigieelarvega

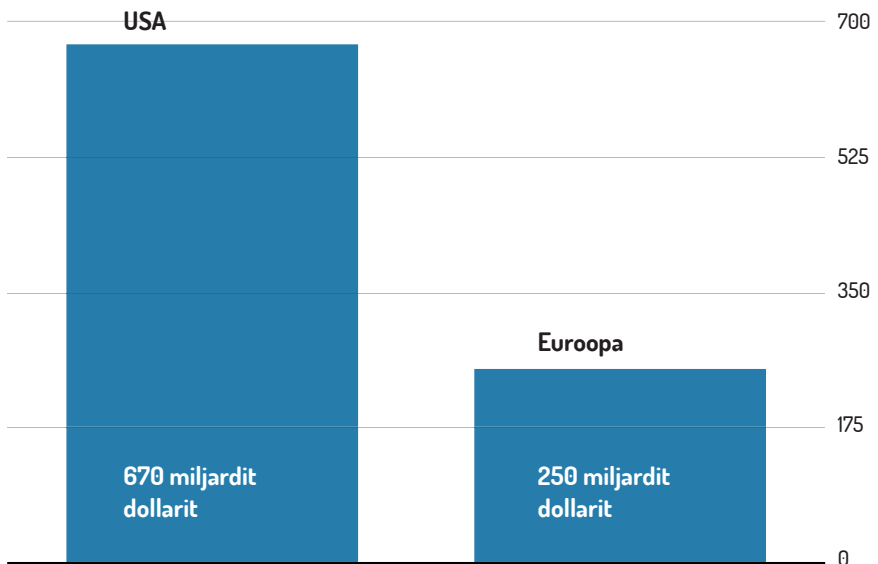
Kaitse-eelarve on kogu Eesti riigieelarvest tegelikult üks väiksemaid kulu-ridasid. Eesti 2013. aasta 7,7 miljardi suurusest riigieelarvest moodustab 360 miljoni euro suurune kaitse-eelarve vähem kui 4,5%. See on umbes samas suurusjärgus sisejulgeoleku kuludega (375,9 miljonit eurot), kaks korda väiksem kui hariduskulud (724,5 miljonit eurot), ligi kolm korda väiksem kui tervishoiukulud (948,2 miljonit eurot) ning seitse korda väiksem kui sotsiaalse kaitse kulud. Seega on ilmne, et kaitse-eelarve vähendamine mõne teise riigi tegevusvaldkonna arendamiseks ei annaks märgatavat efekti, küll aga tõsise hoobi kogu sotsiaalsele riigikaitse-süsteemile.

Kaitsekulud NATO-s

NATO enda kogutud andmetel moodustasid 28 NATO liikmesriigi kaitse-eelarved 2013. aastal 1,02 triljoni dollari suuruse summa¹, mis moodustab umbes 60% kogu maailma kaitsekuludest. Need numbrid näitavad, et vaatamata enamikes lääneriikides toimunud kaitse-eelarvete kärpimisele viimastel aastakümnetel on NATO endiselt jäänud maailma võimsaimaks sõjaliseks alliansiks, kellel on nii arvuline kui ka kvalitatiivne ülekaal ükskõik millise potentsiaalse vastase ees.

Samas moodustab 75% kogu NATO kaitsekuludest alliansi suurima ja võimsaima liitlase Ameerika Ühendriikide panus, kes panustab riigikaitseks 4,1% oma sisemajanduse kogutoodangust. NATO keskmine kaitsekulude suurus kogu alliansi sisemajanduse kogutoodangust on küll 2,9%, kuid NATO Euroopa liikmete kaitsekulude keskmiseks suuruseks teeb see NATO andmetel vaid 1,6% sisemajanduse kogutoodangust. Seetõttu on nii paljud NATO riigijuhid kui ka julgeolekuekspertid korduvalt viidanud USA ja teiste alliansi liikmesriikide vahel valitsevale ebavõrdsele lõhele kaitse-eelarvete suuruse osas ning kutsunud üles ka NATO Euroopa liitlasi tõstma kaitsekulud taas tasemele vähemalt 2% sisemajanduse kogutoodangust.

USA ja Euroopa NATO riikide kaitsekulude võrdlus. ALLIKAS: NATO

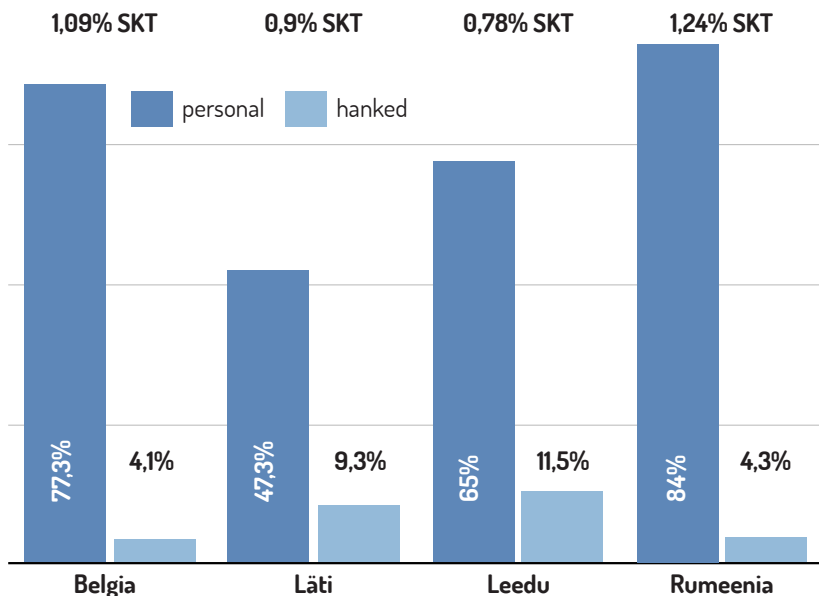

Kaitsekulud Euroopas

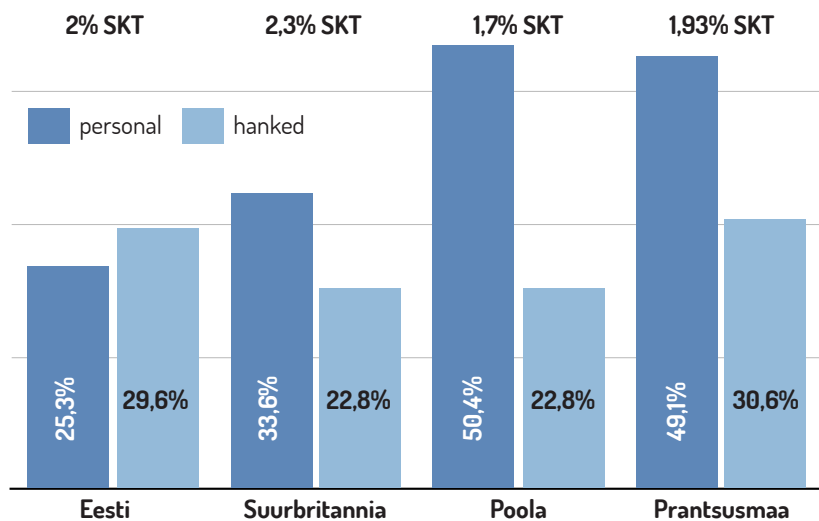
Euroopa Kaitseagentuuri (European Defence Agency, EDA) andmetel kulutasid organisatsiooni 26 liikmesriiki² sõjalisele kaitsele kokku 189,6 miljardit eurot ehk 1,1 miljardit eurot vähem kui 2011. aastal. 2012. aastal moodustasid kaitsekulud EDA riikide sisemajanduse kogutoodangust umbes 1,5 protsenti ning nende riikide riigieelarvetest 3,04%. Kõik mainitud numbrid on pidevalt alates 2006. aastat vähenenud ning kokku on Euroopa riikide kaitse-eelarved 2006. ja 2011. aasta vahel vähenenud 21 miljardit eurot ehk ligi 10% ning vähenesid 2012. aastal võrreldes 2011. aastaga veel 3%.

Kaitse-eelarvete pidev kahanemine enamikes Euroopa riikides on endaga kaasa toonud personalikulude protsentuaalse suurenemise ning tegevus- ja investeeringukulude kärbumise. Näiteks 2012. aastal kulutasid EDA liikmesriigid personalikuludele keskmiselt 50% kaitse-eelarvetest, kusjuures terves hulgas riikides (nagu näiteks Belgia, Iirimaa, Itaalia, Malta, Portugal, Rumeenia, Sloveenia) ületas personalikulude osakaal kogu kaitse-eelarvest 75% piiri. Väiksemad, vähem kui 35% kaitse-eelarvest olid personalikulud Eestis, Soomes ja Ühendkuningriigis.

Kaitseinvesteeringuteks suunasid EDA liikmesriigid 2012. aastal keskmiselt 20,6% oma kaitse-eelarvetest, mille osas on riigid alles nüüd jõudnud uuesti 2006. aasta tasemele. Seejuures on ilmeks, et suurte personalikuludega riikides moodustasid investeeringukulud kaitse-eelarvetest vähem kui 10%, mis pole piisav uue relvastuse ja varustuse hankimiseks ning olemasoleva moderniseerimiseks. Samuti kannatavad suurte personalikuludega riigid väikeste tegevuskulude all, mis ei võimalda läbi viia kvaliteetset väljaõpet ning osaleda operatsioonidel.

Väikeste kaitse-eelarvetega riikides varjutavad personalikulud uue varustuse hankimiseks vajalikud summad. ALLIKAS: EUROOPA KAITSEAGENTUUR 2012

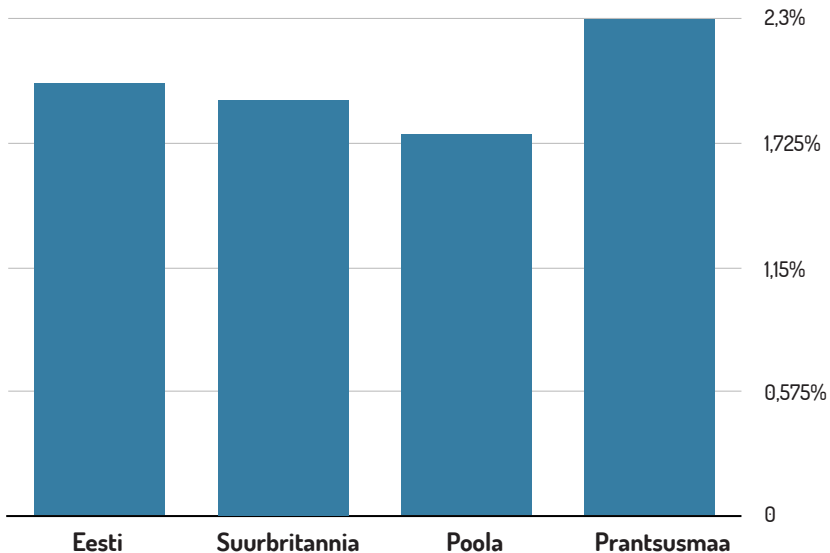

2% SKT-st riigikaitsele kulutatavates riikides on normaalne tasakaal personali- ja hankekulude vahel. ALLIKAS: EUROOPA KAITSEAGENTUUR 2012

Eesti võrdluses teiste Euroopa riikidega

Võrreldes enamiku ülejäänud Euroopa riikidega paistab Eesti kaitse-eelarve silma selle poolest, et kulutame ühena vähestest Euroopa riikidest sõjalisele riigikaitsele 2% sisemajanduse kogutoodangust. 2012. aastal kulutas samas mahus SKT-st riigikaitsele EDA riikidest veel vaid Ühendkuningriik (2,3% SKT-st) ning kahe protsendi lähedal veel Prantsusmaa (1,93% SKT-st) ja Poola (1,77% SKT-st).

Eesti kaitsevaldkonna personalikulud kogu kaitse-eelarvest (25,3%) on ühed Euroopa väiksemad ning investeeringud (29,6%) ühed Euroopa suuremad. Torkab silma, et sarnased, üsna head näitajad on ka teistel Euroopa riikidel (Ühendkuningriik, Poola, Prantsusmaa), kes samuti kulutavad sõjalisele riigikaitsele 2% lähedase summa ning kus seetõttu on säilinud üsna hea tasakaal kaitse-eelarve kolme põhilise kululiigi vahel.

Enim riigikaitsele kulutavate Euroopa riikide kaitsekulude suurus võrreldes SKT-ga.

ALLIKAS: EUROOPA KAITSEAGENTUUR

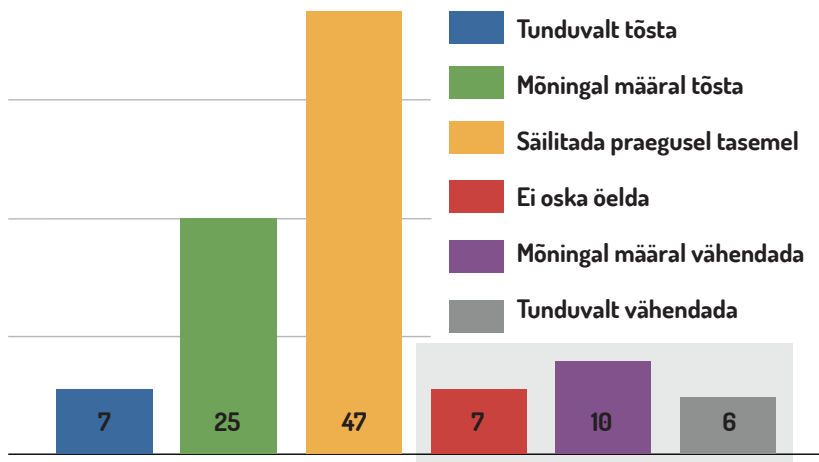

Avalik arvamus ja riigikaitse

Kaitseministeerium on alates 2001. aastast regulaarselt tellinud avaliku arvamusuuringuid „Avalik arvamus ja riigikaitse”, kus muuhulgas on küsitud ka Eesti elanike arvamus riigikaitse rahastamise kohta.

2014. aasta märtsis läbi viidud avaliku arvamusuuringu kohaselt pooldas 47% küsitletutest Eesti kaitsekulutuste säilitamist praegusel ehk 2% SKT-st tasemel; 25% elanikest arvas, et kaitsekulutusi tuleks tõsta mõningal määral ning 7% vastanutest leidis, et Eesti kaitsekulutusi tuleks tunduvalt tõsta. Vaid 10% Eesti elanikest leidis, et kaitsekulutusi tuleks mõningal määral vähendada ja vaid 6% pooldas kaitsekulutuste tunduvat vähendamist. Seega toetab 79% Eesti elanikest kaitse-eelarve püsimist senisel tasemel või isegi kaitse-eelarve suurendamist ning vaid 16% küsitletutest pooldaks kaitse-eelarve vähendamist.

Keerulise ja ohvriterohke ajalooga ning suure kaitsetahtega rahvana on toetus kaitse-eelarve suurusel püsinud umbes sarnasel tasemel viimase 14 aasta jooksul, mil seda teemat on avaliku arvamusuuringutes uuritud. Keskmiselt on kaitse-eelarve senise suuruse säilitamist või kaitse-eelarve suurendamist pooldavate inimeste hulk uuringuandmete kohaselt olnud 73,5%. Keskmisest madalamale ehk alla 70% on toetus kaitse-eelarve säilitamisele või suurendamisele langenud vaid 2009.–2012. aastal ning on ilmselt seotud neil aastatel Eestit tabanud majanduskriisiga. Kõrgeim – 83% – oli toetus kaitse-eelarve säilitamisele ja eriti just suurendamisele 2008. aasta augustis ehk vahetult pärast Vene–Gruusia sõda läbi viidud uuringus.

Viited

1 www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_topics/20140224_140224-PR2014-028-Defence-exp.pdf

2 Horvaatia sai EDA 27. liikmesriigiks 2013. aasta juulis ja seetõttu 2012. aasta statistikas ei kajastu. EDA liikmesriigid on 2014. aasta veebruari seisuga Belgia, Bulgaaria, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Horvaatia, Itaalia, Küpros, Läti, Leedu, Luksemburg, Ungari, Malta, Holland, Austria, Poola, Portugal, Rumeenia, Sloveenia, Slovakkia, Soome, Rootsi, Ühendkuningriik.

